[אזובית רמון אנדמי נדיר הגדל בהר הנגב (נובמבר 2023)]

ערגה אלוני

תקציר: אזובית רמון Origanum ramonense Danin. המשתייכת למשפחת השפתניים, היא בן שיח אנדמי- נדיר הגדל בהר הנגב הגבוה, ברום שבין 800-1000 מ'. הצמח שעיר רוב אבריו המכוסים שערות צפופות המפרישות שמנים ריחניים. העלים פשוטים יושבים שפתים תמימה, נגדיים על הגבעול, הפרחים לבנים דו-מיניים, צינוריים נתונים בגביע מאוחה דמוי פעמון בראשו 5 שיניים. לכל פרח שתי שפות: העליונה בת 3 אונות מעוגלות, בשפה תחתונה 2 אונות. אבקנים 4 שוני אורך, העלי ארוך מהם. שחלה תחתית, מכילה 4 פרודות המתפזרות עם ניתוק הגביע.

———————

אזובית רמון Origanum ramonense Danin המשתייכת למשפחת השפתניים, היא בן שיח רב-שנתי נדיר. גובהו 15-30 ס"מ וקוטר נופו 20-40 ס"מ, התגלה ותואר ע"י פרופ' דנין ז"ל בהר הנגב. הצמח צבעו ירוק אפור מצויד בכסות צפופה של שערות בלוטיות כסופות מדיפות ריח המצויות ברוב חלקי הצמח. הריח חזק ונעים כמו לשאר מיני האזובית. גבעולי הצמח דקים מסועפים להם 4 מקצועות, נושאים שערות רבות צפופות מבסיס הגבעול ובגבעולי הפריחה. העלים נגדיים פשוטים יושבים, השפתם תמימה. עלי "חורף" (4-7 מ"מ) צפופים על הגבעול (Zohary 1966) בעלי טרף רחב דמויי ביצה. מסודרים כך שכל שני עלים עמדתם בכוונים שונים מהעלים שמתחתם. עורקי העלים בולטים מקבילים, תחילתם בבסיס והם מתכנסים בקצה הטרף. עלי הקיץ (2-3 מ"מ) צרים מעלי החורף ושעירים מאד, מפרקי הגבעול אינם צפופים וכך גם העלים.

אזובית רמון Origanum ramonense Danin מימין: ענף נושא עלי חורף, העלים פשוטים מפיצים ריח חזק כאשר ממוללים אותם. באמצע: מראה הצמח בתקופת הצמיחה. משמאל: מראה הצמח בקיץ. צילם אורי פרגמן-ספיר המקור צמחיית ישראל ברשת©

הפרחים דו-מיניים, צבעם לבן ארגמני-חיוור, מסודרים בזוגות בחיק העלים. נתונים בגביע דמוי פעמון (פינברון-דותן, דנין 1991) באורך 3-4.5 מ"מ, עליו מאוחים בעלי 10-18 עורקים, בראש הגביע 5 שיניים שוות. הכותרת מאוחה בבסיסה לצינור בולט מהגביע אורכה 8-9 מ"מ, מתפשקת בראשה לשתי שפות: שפה עליונה מכילה 3 אונות מעוגלות, התחתונה בת 2 אונות. אבקנים 4 אינם שווים בגובהם. שני אבקנים בעלי זירים ארוכים יותר. בראש הזיר נישא מאבק קשתי. האבקנים מבשילים בטרם הבשיל העלי (פרוטאנדריה). עם התארכות עמוד העלי הנושא בראשו צלקת מפוצלת ל2 אונות, מתארך לעיתים גם אחד האבקנים לאורך הדומה לזה של העלי. השחלה עילית מחולקת ל4 פרודות החבויות בגביע עד להבשלתן. עם ההבשלה ניתק הגביע והפרודות נפרדות ומתפזרות.

אזובית רמון Origanum ramonense Danin מימין: ענף נושא הפרחים מצולע ושעיר. הפרחים שפתניים דו-מיניים להם 4 אבקנים. באמצע: צדודית הפרח, הגביע בן 5 עלים מאוחים האבקנים כל זוג בארך שווה, העלי (בפרח העליון) התארך. צילם אורי פרגמן-ספיר המקור צמחיית ישראל ברשת ©.

אזובית רמון אנדמית לישראל, פורחת תקופה ארוכה לאורך השנה ממרס עד נובמבר, שיא הפריחה באביב והיא נמשכת עד נובמבר. גדלה בהר הנגב הגבוה, ברום שבין 1000-800 מ', בין הר אריכה במערב הנגב, מצפה רמון, מצוקי לוץ ונחל לוץ. שייכת למיני אזובית שחדרו בתקופת הקרח למדבר, נותקו מהאוכלוסייה האירופאית והתמיינו למינים אנדמים חדשים (שמידע 2005). בית גידולה הם כיסים בסלעים גירניים, משטחים סלע גיר וצור ואפיקי ערוצים גירניים. הצמח הוא מין ויקרי של **אזובית המדבר**, שני המינים נבדלים בשעירות הצמח – **אזובית רמון** שעירה יותר, צבע פרחיה לבן (ולא צהוב כמו לאזובית המדבר) ואורך כותרת הפרח קצר משל **אזובית המדבר.** טיפוס תפוצתה של **אזובית רמון** הוא מערב אירנו -טורני.

הסוג **אזובית** מכיל מינים שתפוצתם העולמית משתרעת בארצות הים התיכון, אירופה ומרכז אסיה. מינים אחדים היו מוכרים כצמח מרפא כבר בעולם העתיק ביוון וברומא (מתייחס כנראה ל- O. vulgare הנפוצה ברובה של אירופה). עלים חלוטים במים חמים שימשו כתה. בתוספת שמן זית שימשו תרופה לתחלואים וכנגד כאבים: כאבי מפרקים, כאבי גב ובטן. חליטה מעורבת בדבש שימשה מרפא כנגד תחלואי מערכת הנשימה ומיתרי הקול (גרנות 2014). שמנים אתריים שהופקו במעבדה מעלי הצמח **אזובית רמון**, זוהו יותר מ-132 תרכובות. מבין יותר מ-90 תרכובות שזוהו בשמני הצמח, האלכוהולים היוו 79.5%. המרכיבים הנדיפים העיקריים של שמן היו α-terpineol 41.53%, טרפינן-4- , 16.80% oleugenol ,13.17% cis-sabinene hydrate-ι 3.40%-γ-terpinene. כמו כן זוהו פחמימנים. (Ravid 1997).

אזובית רמון היא אחת מתוך 4 מינים הגדלים בארץ, 3 מהם אנדמים נדירים. 2 מינים נוספים: (א. פונון ו-א. פטרה), גדלים בירדן. 5 מינים זוהו ע"י פרופ' דנין. הסוג האירופאי O. vulgare מגודל בתרבות ונמכר כתבלין מוכר בשם אוֹרֶגָנוֹ או מַיוֹנֶן.

———————

ספרות

אלון ע (עורך) 1983. החי והצומח של א"י אנציקלופדיה שימושית מאוירת. משרד הביטחון, החברה להגנת הטבע (כרך 11)

גרנות י 2014. צמחי הנגב ברפואה האיסלמית הקדומה וברפואה העממית הבדואית הוצאת אופיר.

פינברון-דותן נ. דנין א. 1991. המגדיר לצמחי-בר בארץ-ישראל. כנה. ירושלים.

שמידע א. פולק ג. פרגמן-ספיר א. 2011. הספר האדום צמחים בסכנת הכחדה בישראל. רשות הטבע והגנים, המשרד להגנת הסביבה.

———————

Danin A 1967 A new Origanum from Israel Origanum ramonense sp. N. Israel Ju. Bot. 16 p 101-103

Ravid U 1997 Essential Oil Composition of Origanum ramonense Danin Leaves from Israel. Jou. of Essential Oil Researc vol. 9 p 417-411

Zohary M 1966 Flora Palaestina The Israel Academy of Sciences and humanities Jerusalem Vol 3 p 154.

==========

כל הזכויות שמורות ל"כלנית" ©

לציטוט: אלוני ע 2023 אזובית רמון אנדמי נדיר הגדל בהר הנגב (נובמבר 2023). כתב-

עת "כלנית", 9.

==========

אזובית רמון אנדמי נדיר הגדל בהר הנגב (נובמבר 2023)

———————